

UTCÁK

Irta Mándy Iván

Kis csoport a tér sarkán. Középen egy asszony, szürke kalapban. Arca ráncos, vörös, szemelja duzzadt. Kesztyűjét húzogatja, tépdesi az ujjakat és közben beszél.

— Velem még soha... soha nem történt ilyesmi...

Nyel egyet. Olyan méltatlankodva néz körül, mintha mindenki felelős lenne azért, ami vele történt.

Kövér, barnakucsmás férfi odahajol egy fejkendő asszonyhoz és halkán kérdezi.

— Mi történt veled?

Az asszony vállat von, igazít a szatyrán és csak annyit mond:

— Elloptak tőle valamit.

A szürkekalapos nő, a kör közepén, előrenyújtja a kezét, megérint egy vállat.

— Te tudod, ki volt... te ismered.

A váll megrendül és megrándul a gyerek sovány, szeplős arca is a piros svájci sapka alatt.

— Én nem mondtam, hogy az Egér volt, én csak azt mondtam, hogy akkor ott láttam a ruhatárban. — Elszűkült tekintettel néz az asszonyra. — Én csak azt mondtam, hogy az Egér ma kijött egy kabáttal ide a térre.

Az asszony valósággal felvisít.

— Hallják! Hallják! A ruhatárban látta tegnap este és ma reggel itt a téren egy kabáttal...

A kucsmás férfi ismét megkérdi.

— Dehát, mi történt?

A nő arca megremeg, szája megrándul és most már mindent kiokád magából.

— Tíz éve vagyok ruhatárban, de ilyen még nem történt velem! Pedig voltam a zuglói Tripoliszban, a Százados-úton és ... akkor éppen itt a Tóth Kálmán tánciskolájában! De olyan szolidképű fiú volt... és. hogy csak legyen nyugodt, majd ő kikeresi a kabátját... olyan rumlin volt, hogy még örültem is... és akkor tessék!

— Szépen lekasztott egy másik kabátot, — bólint a kucsmás.

Pirosarcú, öszes férfi tör utat a vállak és hátak között. Rövid kis-kabátban, sárga bakkancsban. Megáll az asszony előtt.

— Mit mond? Hogy hívják a fiút?

A ruhatárosnő riadtan szípot.

— Egér... azt hiszem Egér... Ő ismeri! — mutat a szeplős fiúra.

A férfi a szeplőshöz fordul. Egy darabig csak nézi, aztán megkérdi.

— És engem nem ismeresz?

A fiú laposan pislog. Legszívesebben kisurranna egy könyök alatt.

— Nem... nem emlékszem.

A férfi nem hagyja.

— Na! Amikor a Szívem cukrászdában elemeltetek a barátoddal két üveg Bambit!

A fiú hirtelen elvörösödik. Érzi, hogy mindenki őt nézi.

— Mit akar tőlem...?

— Én voltam ott a cukrászdában! És te, meg az Egér...!

— Én nem járok az Egérrel!

— Most is együtt voltatok! — vág közbe a nő.
A fiú a sapkáját forgatja az ujsa hegyén.
— Én csak azt tudom, hogy az Egér a Homok-utcai iskolába járt, onnan ismerem...
— Tudod te most is, hogy hol van! — bólint a cukrász.
— Azt is, hogy hová vitte a kabátot!
A fiú a vállát vonogatja. Alacsony, cigányképű gyerek pattan elé, fekete mellényben, kék macskónadrágban.
— Mit akarnak a Lajostól?
Egy csapottvállú, puhakalapos suhanc a cukrász elé áll. Orrát szinte belefúrja a cukrász arcába.
— Be akarják húzni a Lajost?
És akkor a ruhatárosnő:
— Tíz pengőt kap, ha megmondja, hol az Egér.
— Hallod, tíz pengőt, — ismétli a cukrász.
Most már a cigány, meg a puhakalapos is úgy néznek Lajosra, mint-ha ő maga lenne a tízes. De az megint csak azt mondja.
— Ma reggel itt volt a kabáttal, azóta nem láttam.
— De hová ment?! — jajdul föl a ruhatárosnő. — Hová vitte a kabátot?!
— Idefigyelj — kezdi Szivem, a cukrász. — Úgyis elkapják... akár-hová viszi a kabátot, elkapják... — Most pedig gyerünk!
— Hová?! — csattan föl Lajos.
— Az Egérhez!
— Tudod te azt, — mondja a cigány váratlanul.
— Tíz pengőt kapsz, — mondja a puhakalapos.
Lajos a szája szélét rágja.
— De ha megtudja, hogy én voltam, hogy én vittem a nyakára... Kinyujt!
— Majd mi is ott leszünk.
— Szépen! Amikor a Szejc Dódit megbicskázta, akkor se volt ott senki!
— Gyerünk már, Lajos!
— Hülye vagy, Lajos!
— Tíz pengő...
— Köszönöm szépen! Nekem ez nem éri meg.
De közben Lajos már indul előre. Nem lehet tudni, magától-e, vagy pedig hátulról lökdöszik. Indul és mögötte a ruhatárosnő, Szivem, a kucs-más férfi, a szatyros nő — az egész tér. A cigány előrefut, kabátujjával végigdörzsöl egy kirakatot, aztán bekiáltja az üzletbe.
— Egér, egér, ki a házból, most jöttem a kávéházból!
Lajos egyre azt ismétli.
— De ha megtudja, hogy én voltam...
Mögötte Szivem, mint a felvonulás rendezője.
— Előre a Pátria moziba!
— Ott a tanyájuk? — hajol előre egy izgatott nyak.
A ruhatárosnő kicsit lemarad tőlük, mint aki tulajdonképpen szégyelli ezt az egészet. Két asszonynak magyarázza.
— Kell nekem ez az izgalom, hát most mondják meg! A lányomért teszem, azért tűrök mindent... és most velem akarják megfizettetni azt a kabátot!
Előre rohan Lajoshoz.
— Te... ha itthagysz...

Aztán megint a két asszony között:

— És azt hiszik, hogy kapok egy jó szót is a lányomtól...

Szivem, a kucsmáshoz:

— Nem fogják eléggé a fiatalságot, azért van az egész.

— Multkor hógolyóval dobáltak egy villamost. Le kellett állítani a kocsit.

Kikanyarodnak a sarkon. Lajos hirtelen megáll.

— Azt se tudom, hol az Egér.

A ruhatárosnő, mintha zsinóron rántaná a fiúhoz.

— Most egyszerre nem tudod!

— Az előbb se mondtam, hogy tudom.

Szivem lassan, tagolva:

— Idefigyelj! Tíz pengőről volt szó. Azt megkapod, többet egy fillért se és most gyerünk.

— Csak ne olyan nagy hangon, — mondja a puhakalapos suhanc. — Inkább adjanak valami pénzt előre.

A ruhatárosnő a táskájához nyúl, de a cukrász megfogja a kezét.

— Egy fillért se!

Lajos kigyulladt arccal.

— De, ha az Egér megtudja...

— Nem tud meg semmit, és egy fillérrel se kapsz többet, és gyerünk!

Szivem már tölja előre Lajost.

Lajos megáll a mozi előtt. Összepréselt szájjal mondja.

— Maradjanak kint.

Szinte meg se rezdül a mozi üvegajtaja, ahogy bemegy.

A ruhatárosnő Szivemhez.

— Gondolja, hogy itt vannak?

— Én nem gondolok semmit.

A cigány és a puhakalapos a képeket nézik.

— Az egész filmben ez a szőke nő fürdik.

— Közben semmit se lehet látni belőle.

Az ajtó üvege megremeg, ott áll előttük Lajos.

— Nincs itt.

Pillanatnyi csönd, aztán Szivem.

— Akkor menjünk tovább.

Újra elindulnak.

A ruhatárosnő mellől lemaradt a két asszony. Most egy szürkeka-bátos fiatalembernek magyarázza.

— Még reggel nála volt a kabát. Kihozta a térre.

— Reggel, — legyint a fiatalember.

A nő ettől majdnem szívbénulást kap. Rémülten tátog.

— Dehát azért talán még megvan... azért még nem adta el...?

Kiérnek a körútra. A ruhatárosnő mellől egyszerre eltűnik mindenki. Mintha az egész társaság felszívódott volna az idegen arcok kavargásában. Aztán, egész váratlanul, megpillatja Szivemet, a tulsó oldalon, a Nemzeti mellett. Mellette a kucsmás férfi, meg a puhakalapos. Ahogy lenéz a földre... — a cigány! A gyerek szinte négykézláb csúszik előre, hirtelen ráveti magát egy lábra, valami ócska ronggyal dörzsölgeti. Arbrébrugják. Egy darabig üvöltve rohan a férfi mellett.

— Azt a pár fillért sajnálja...!

A ruhatárosnő egyszerre elgyöngül. Megáll egy hirdetőoszlopnál. Aztán lassan fölemeli a fejét és akkor mindenki ott van előtte.

— Na tessék ! — mondja Szivem. — Ő meg itt áll:
A kucsmás is dühös.
— Mindent mi csináljunk maga helyett ?
Vonszolják tovább, át a tulsó oldalra. Lajos hirtelen feléje fordul.
— Nekem még be kell mennem az iskolába. — Aztán gúnyosan. —
Vagy maga beszél az igazgatóval ? Orvosi bizonyítványt ad ?
Lajos még mondana valamit, de a cukrász elkapja a karját.
— Csak én ne beszéljek az igazgatóddal !
— Szivem aztán egy percre leáll valakivel. — Hogy mi van ? El-
loptak tőlünk egy kabátot.
A ruhatárosnő, Szivem mellől.
— Nem maguktól... Tőlünk ! A tánciskolából.
A cukrász nem is hallja.
— A Palace moziba !
Azzal az egész társaság betódul a mozi előcsarnokába.
A mozi előcsarnokában félhomály. Csak a pénztár kis ablaka vi-
lágít. Ebben a vékony résben egy ráncos, szemüveges arc hajol a je-
gyek fölé.
A ruhatárosnő először csak ezt az arcot látja. Oly közel van hozzá,
hogy szinte köszönni akar. Aztán, mintha lebegne a sötétben és most
már egy parányi fényfolt.
Az ajtó nyílik, csukódik. Újabb és újabb alakok lépnek be. Arcok
vibrálnak.
— Az Egér ? Itt volt az Egér ?
A ruhatárosnő nem látja Lajost. Azt se, aki Lajosnak válaszol.
— Átment a Sörszanatóriumba.
Az asszony szive a torkában ver. — Akkor... akkor menjünk utána.
— Majd ketten utánamennek, a többi ittmarad, — hallja valahon-
nan a cukrászt.
Az asszony szeme lassan megszokja a homályt. Most látja, mennyien
vannak itt. Gyerekek a falnál, iskolatáskával a hónuk alatt, hosszú szíp-
kából cigarettáznak. Elszűkült, öreg arcok, boglyas fészekhajak.
— Kaptál cigarettát ?
— Két csomaggal az Emkénél.
— Mi van az iskolában ?
— Beírtak hiányzónak.
— Nem érdekes.
Valaki egyszuszra darálja a ruhatárosnő mellett.
— Két középpáholy az esti előadásra, földszint zsöllye délutánra, ci-
garettát, borotvapengét. — A hang távolodik, majd megint közelebb jön.
— Hozott valamit, mama ?
Az asszony a sarok felé hátrál.
Nyílik és csukódik az ajtó.
— Az Egér átment a Híradó moziba !
Szivem gyanakodva:
— Nincs a Sörszanatóriumban ? És ha én átmegyek, akkor sincs ott ?
Az asszony a cukrász körül topog.
— Át kéne menni... mondtam, hogy menjünk át.
Szivem hirtelen feléje fordul.
— Még parancsolgat... !
— Én csak azt mondtam...
A nő elcsuklik. Most megint két gyerekarca ugrik elé.
— Olvastad a második kötetet ?

— Laci kiszabadul és találkozik Annával.
— Legyen vele boldog. De mi lesz azzal a matrózzal?
És akkor Lajos lép be a képbe.
— Az Egér itt volt a mozi előtt.
Egyszerre körülveszik.

— Mikor volt itt?
— Láttad?
— Miért nem szóltál?

A cigány kivágódik az ajtón, aztán megint bent van.

— Sehol semmi!

Szivem Lajoshoz:

— Miért nem szóltál előbb?

— Én nem láttam... ki mondta, hogy láttam? Csak úgy hallottam.

— Csak hallottad, — ismétli a ruhatárosnő. — De kitől?

— Mit akarnak az Egértől? — kérdi egy vékony, szőke lány. Piros mackóban van, két térde között rajztábla.

Szivem hozzáhajol.

— Ismered?

A lány a rajztáblával eltűnik. Sziváros férfi megy át az előcsarnokon.

— Valami differenciájuk van az Egérrel?

A ruhatárosnő könyörögve.

— Ismeri? Tudja hol van?

— Honnan tudnám?

Újabb futár az utcáról.

— Az Egér az Emke előtt vett egy ujságot!

Szivem valósággal ráordít a ruhatárosnőre.

— És maga még itt van!

Az asszony kisodródik. Vaksin hunyorog. Egy lépés balra. Valaki megfogja a vállát, jobbra tolja.

Az Emke kávéház fényreklámja kigyullad, ahogy a kis csapat odaér. Szivem megáll a sarkon, vesz egy Rádióéletet. Közben, laposan pislogva körülnéz. A cigány és a puhakalapos átszaladnak a Nemzeti oldalára.

A ruhatárosnő, Szivem fölött, belehajol az ujságba.

— Nincs itt.

— Ja, — bólint a férfi, anélkül, hogy fölnézne a lapból.

A cigány átszánkázik a tulsó sarokról.

— Délelőtt eladott egy kabátot! Gizi mondta, hogy itt a Nemzeti előtt...

— Ki mondta? Milyen Gizi? — csuklik előre az asszony.

— Hol a Gizi? — kérdi Szivem.

— Most ment el a Pajussal.

— Miért nem hívtad át?

A cigány vállat von. Aztán Szivem is vállat von és zsebregyűri az ujságot.

— Veszek két mozijegyet.

Az asszony visszakiséri a Palacehoz, mögötte áll a pénztárnál.

— És akkor most? — kérdi, ahogy a férfi hátrafordul.

Szivem lassú, kényelmes mozdulattal tárcájába süllyeszti a jegyeket.

— Két jegyet vettem estére. Az asszony úgylis annyit nyúz, hogy sose megyünk sehova.

— De az Egér... a kabát...

— Már délben eladta... maga is hallotta.
 — De, ha megfogjuk az Egeret...
 — Hát fogja meg! — nevet a férfi és köszönés nélkül kimegy a moziból.

A ruhatárosnő utánanéz, mint akit fejbevertek. Megrántják a táskáját. Lajos szemtelen, hegyes arca néz föl rá.
 — Ezért hajszolódtam egész délután! Ezért nem mentem iskolába? Hogy a végén semmit se adjon!

A gyerekek, az előcsarnokban, körülfogják az asszonyt. Az megvakulva pörög a kör közepén.
 — Dehiszen nincs meg a kabát... nincs meg az Egér!...
 — Ki mondta, hogy nincs meg?
 — Jöjjön csak!

A cigány és a puhakalapos két oldalról megfogják a nő karját, kiviszik az utcára.
 — Tudjuk mi, hol az Egér.
 A puhakalapos előremegy. A cigány rámutat egy cukorkásboltra.
 — Mama... vegyen nekem két Fruttit.

A ruhatárosnő bemegy a boltba és vesz a cigánynak két Fruttit. Kint az utcán Lajosba ütközik.
 — És ha szólok az apámnak, hogy elcsalt az iskolából...
 Az asszony a táskájához nyúl.
 — Ne adja oda! Ne adja oda! — üvölti a cigány.
 A tízes már Lajos kezében.
 — Üzen valamit az Egérnek?
 És azzal Lajos eltűnik.

Egy lány megérinti a ruhatárosnő vállát.
 — Nyitva van a táskája.
 — Köszönöm... — de már abban a pillanatban elfelejti. Megy a cigány után, félíg nyitott táskával.

Bent áll egy büffében. A sarokban, fölhúzott térddel, egy férfi alszik. Arca falfehér, ölében cipő.
 — Itt várjon meg.
 A cigány kis kerek asztalhoz vezet a ruhatárosnőt. Az nem is tudja, ki áll mellette, ki szól hozzá.
 — Mi történt, mama?
 Az asszony a fejét ingatja és az asztalnak magyarázza.
 — Egy kabát... a tánciskolából... soha, soha nem történt velem ilyesmi!

Fröccsös pohár kerül eléje.
 — Igyon csak, — mondja a hang. — Hogy is volt azzal a kabáttal? Aztán előtte a cigány, meg a puhakalapos. És egy símahajú, fekete-bajuszos férfi.

— Ervin tudja, kinek adták el a kabátot.
 A ruhatárosnő fölneáz a pohárból és a bajuszos beszélni kezd. — Bársony Géza vett tőle egy nadrágot a Nemzetinél.

— Kabátot. — javít a cigány.
 — Nadrágot, — ismétli Ervin.
 A puhakalapos nem vesz tudomást a dologról.
 — Ha a Bársony Gézának adta el, akkor még vissza tudjuk szerezni. Hosszúlépést rendelnek. A puhakalapos azt mondja, hogy éhgyomorra nem tud inni és másnak se ajánlja. A kis gomba asztalon megjelenik négy hosszúlépés és négy zónapörkölt.

Ervin a második hosszúlépés után:

— Lehet, hogy mégis kabát volt.

A cigány:

— Mamuska... fizet még egy zónapörköltet ?

A ruhatárosnő fizet. Aztán fényképeket húzogat elő a táskájából.

— Jolikával fürdünk a Balatonban. Jolika a kislányom... számárkőhögést kapott.

— Gyerünk mama! — hallja a cigányt.

A puhakalapos úgy áll kint a büffé előtt, mint aki már régen várja a többieket. A cigány és a ruhatárosnő kilépnek az ajtón. Akkor megfordul a puhakalapos és átvág a másik oldalra.

Az asszony megint a mozi előtt van. Megpillant egy ismerős arcot. Odalép hozzá és azt mondja.

— Most... most már meglesz a kabát.

Szivem, a cukrász, valahonnan felülről néz rá. Belekarol egy puffókarcú nőbe.

— Azt hiszem, bemehetünk.

Eltűnik a moziban.

A ruhatárosnő előtt nincs senki. Cigány rángatja a karját.

— Most ne a képeket nézze!

Elindulnak egy hosszú, sötét utcán a mozi mellett. A cigány közel-hajol az asszony arcához.

— Mama... mamuska... — suttogja dallamosan — mit gondol, miért csináljuk ezt? Erről még nem is beszéltünk...

Bicikli ciripel mellettük, aztán csönd lesz. A ruhatárosnő megkérdi.

— Mennyit akarsz ?

— Ezt a barátommal is meg kell beszélni.

A puhakalapos a sarkon áll egy lámpa alatt. Amikor a másik kettő odaér, megzörget egy redőnyt. A falon krétával: Falatozó. — Aztán lejebb. — Gulyás ötven fillér, billiárd tíz. —

A redőny alul, vékony résben meghasad. Sovány, kopasz fej tűnik föl és szinte az utcakövek közül kérdi.

— Ki az ?

Ahogy megpillantja a puhakalapot, kissé följebbtolja a redőnyt. Ők hárman, belépnek és a redőny lecsukódik mögöttük.

— Mit akartok? — kérdi a kopasz. A széles, váróteremszerű szoba közepén áll, hosszú, elnyújtott mozdulatokkal vakarja a hátát.

Széket tólnak az asszony elé. Az csak egy-egy részletet lát a szobából. Ágyat a sarokban, kövér, női kezét a takarón. Asztal vasalódeszkával. Megvakult állótükör. A nő megfordul az ágyban.

— Ki van itt, Géza ?

A kopasz a cigánynak felel.

— Két hete nem is láttam az Egért.

A ruhatárosnő a székről.

— Beengedtem a ruhatárba, hogy ő majd segít és akkor tessék!

A puhakalapos legyint, közelebb lép Gézához.

— Ervintől hallottam a Sörszanatóriumban.

— Az Ervin jobb, ha befogja a száját!

A cigány közben leült az ágy szélére, onnan mondja.

— Az Ervint nem ejtették fejre.

A ruhatárosnő ül a széken, egyedül, elhagyottan. Senki se törődik vele. A falon ujság fakeretben. Ez még a falatozóból van? Egy kéz le-

emeli, belelapoz. Kövér arc tűnik elő az ujság mögül. Ki ez? Vendég? És most csak itt ül és vár? Egyáltalán, mikor jött be?

A ruhatárosnő fel szeretne állni.

— Dehiszen itt már nincs vendéglő... láthatja...

A kövér ásít egyet, visszaakasztja az ujságot. A ruhatárosnő mozdulni se tud, úgy elzsibbadt.

A cigány megfogja a karját.

— Mehetünk mamuska.

— Itt már nincs kiszolgálás, — dadogja az asszony.

A kopasz felnevet.

— Nincs kiszolgálás! Nagyon jó! — Felhúzza a redőnyt és ahogy lecsapja mögöttük, megint azt mondja. — Nincs kiszolgálás!

Kint vannak az utcán. A ruhatárosnő a fal mellett tapogat. (Gulyás ötven, billiárd tíz...)

— Mama, — hallja a cigányt. — Kaptunk egy címet.

Az asszony feje előrecsuklik. Kis papírhajó esik le a kalapja széléről. Aztán még egy... még egy...

Az egyiket elkapja, forgatja, hajtogatja. Ki tette a kalapjára? Hol? Mikor? És most hová mennek? Kihez? Milyen utcába? És milyen utca ez...?

A papírhajó kiesik az újjai közül. A cigány halkán fűttyent az utca végén.

— Mamuska...!

A ruhatárosnő elindul a fal mellett.